

แนวทางความร่วมมือการจัดการอาชีวศึกษาเพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมในพื้นที่

กิตติพันธ์ หันสมร

ภาควิชาอุตสาหกรรมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

*Corresponding author e-mail: ae_kittiphan@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นบทความเพื่อนำเสนอแนวทางความร่วมมือในการจัดการอาชีวศึกษาเพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมในพื้นที่ เพราะหลักการหนึ่งของการจัดการศึกษาทางอาชีวศึกษานั้น คือ การจัดการศึกษาโดยยึดพื้นที่เป็นหลัก กล่าวคือ การจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นจะต้องสอดคล้องและสนับสนุนการประกอบอาชีพ หรืออุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นหลัก ซึ่งทุกกระบวนการเริ่มตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล ตลอดจนผู้เรียนสำเร็จการศึกษา ซึ่งจะต้องเป็นการดำเนินงานของทั้ง 3 ฝ่ายร่วมกัน ได้แก่ ภาครัฐ สถานศึกษา และสถานประกอบการ ในรูปแบบความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน (PPP) โดยหลักสูตรที่เกิดขึ้นสถานประกอบการจะต้องมีส่วนในการเข้ามาร่วมจัดทำ เสนอแนะ และแสดงความคิดเห็น ในระดับความสัมพันธ์สูงสุดคือ ความร่วมมือ (Collaboration) เพื่อให้หลักสูตรเป็นที่ยอมรับและใช้ประโยชน์ได้จริง การจัดการเรียนการสอนจะต้องเกิดขึ้นทั้งในสถานศึกษาและสถานประกอบการ ตลอดจนด้านครูผู้สอน สถานประกอบการจะต้องส่งผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในอาชีพมาร่วมถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนด้วย และการเข้าไปฝึกปฏิบัติงานในสภาพแวดล้อมจริงในสถานประกอบการ ในลักษณะรูปแบบทวิภาคี (Model A) ดังเช่นสตีปโมเดล เพราะการจัดการเรียนการสอนทางอาชีวศึกษาเป็นการสร้างกำลังคนระดับกลางให้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการทำงาน เพื่อเข้าไปเป็นกำลังแรงงานในสถานประกอบการ เพราะฉะนั้นหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนจะต้องอิงไปตามความต้องการของสาขางาน หรืออาชีพที่ตลาดแรงงานต้องการ โดยเฉพาะพื้นที่ที่สถานศึกษาตั้งอยู่ ผลที่เกิดขึ้นคือ หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนได้รับการพัฒนาปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา และสถานประกอบการได้กำลังแรงงานที่มีคุณภาพและปริมาณเข้าไปพัฒนาองค์กร

คำสำคัญ : แนวทางความร่วมมือ, การจัดการอาชีวศึกษา, สนับสนุน, อุตสาหกรรมในพื้นที่

JOURNAL OF INDUSTRIAL EDUCATION

URL : <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/jindedu/issue/archive>

JOURNAL OF INDUSTRIAL EDUCATION (ISSN: 1905-9450)

FACULTY OF EDUCATION, SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY, Volume 15 No.1 January - June 2021

APPROACH FOR COLLABORATION IN THE ORGANIZATION OF VOCATIONAL EDUCATION TO SUPPORT THE INDUSTRIES IN AREA BASED

Kittiphan Hansamorn

*Department of Industrial Education, Faculty of Education,
Srinakharinwirot University*

*Corresponding author e-mail: ae_kittiphan@hotmail.co.th

Abstract

This review article aims to present the approach for collaboration in the organization of vocational education management to support the industry in area based. Because one of the principles of the management of vocational education is the management of education based on the area. The management of education that occurs must be consistent with and support the occupation or industries in the area based. Every process starts from curriculum development, teaching and learning management, assessment, students graduate, must be the work of the three parties, the government, educational institutions and establishments in public private partnership model. The establishment must be involved in making recommendations and expressing opinions to the highest level of relationship is cooperation to the curriculum, that it is acceptable and practical. Instructional management must take place in both educational institutions and establishments. The teachers, the establishment must send people with professional knowledge to share knowledge to learners, and getting into practice in the real environment in the workplace, in the nature of dual vocational education (Model A), such as Sattahip model. Because the management of vocational education make the middle manpower in order to have knowledge, skills and good attitude towards work, to enter into the labor force in the establishment. Therefore, the curriculum and instruction must be based on the needs of the field of work or the occupation that the labor market needs in the area where educational institutions are located. As a result, the curriculum and teaching and learning are constantly being improved, and the location of acquiring a labor force with quality and quantity to develop the organization.

Keywords : Approach for collaboration, Organization of vocational education, Support, The industries in area based

บทนำ

การอาชีวศึกษาถือเป็นองค์ความรู้หนึ่งที่จะเข้ามาสนับสนุน ส่งเสริม และเติมเต็มองค์ความรู้ โดยเฉพาะทางด้านทักษะทางด้านอาชีพ ตลอดจนเจตคติที่ดีในการทำงานให้แก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับกำลังคน (manpower) เพื่อที่จะก้าวเข้าสู่อาชีพ หรือการทำงานในอนาคต เป็นบทบาทและความรับผิดชอบที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งของการจัดการเรียนการสอนทางอาชีวศึกษา ในการทำงานที่เข้ามาช่วยเพิ่มความสามารถทางการแข่งขันให้กับประเทศ เพราะเมื่อมีกำลังคนความสามารถเพิ่มสูงขึ้นจะส่งผลทำให้มีโอกาสในการก้าวเข้าสู่การทำงานและมีทางเลือกในการประกอบอาชีพได้มากขึ้น นำไปสู่การมีรายได้ที่สูง ซึ่งรวมถึงการสร้างอาชีพด้วย ดังนั้นการอาชีวศึกษาจึงเป็นกลไกหนึ่งของสังคมที่เข้ามาช่วยให้นักเรียนมีทางเลือกในการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น (อนุชัย รามวงษ์กูร., 2558) และ Evan and Herr ยังได้กล่าวไว้ว่า การอาชีวศึกษาเป็นการจัดการศึกษาที่จะทำให้บุคคลที่เข้ามาศึกษาสามารถที่จะพัฒนาความสามารถในการทำงานให้เกิดขึ้นกับตนเองได้มากขึ้น ส่งผลทำให้ผู้เรียน เมื่อสำเร็จการศึกษาออกไปแล้วมีโอกาสและสามารถที่จะได้รับการคัดเลือกให้เข้าทำงานได้มากกว่าผู้อื่น เพราะการอาชีวศึกษาถือเป็นการจัดการเรียนการสอนขึ้นเพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานโดยตรง (Evan and Herr., 1978) นอกจากนี้ Prosser ซึ่งถือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องการอาชีวศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา เขามีความเชื่อว่า สถานศึกษาระดับอาชีวศึกษานั้น ย่อมมีส่วนช่วยให้ผู้ที่เข้ามารับการศึกษาทางด้านนี้จะได้มีงานทำ และมีความรู้และทักษะในการพัฒนาการทำงานของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง การอาชีวศึกษาจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนได้เข้ามาศึกษา เพื่อต้องการสำเร็จการศึกษาออกไปแล้ว ไปประกอบอาชีพ (Prosser and Quigley, 1950) ทั้งเป็นผู้ประกอบการเอง หรือเป็นแรงงานตามสถานประกอบการในพื้นที่นั้น ๆ เพราะฉะนั้นในอีกแง่มุมหนึ่ง การอาชีวศึกษาถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ดังที่ UNESCO กล่าวว่า อาชีวศึกษาก่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของบุคคลในด้านทักษะวิชาชีพ เพื่อช่วยให้นักเรียนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะแรงงานที่มีศักยภาพจะช่วยเพิ่มผลผลิตจากการทำงาน และเพิ่มรายได้ ทำให้สภาพเศรษฐกิจดีขึ้น สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัว (UNESCO., 2018)

ปัจจุบันประเทศไทยมีสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษาตั้งอยู่ทั่วประเทศ โดยแบ่งเป็นของรัฐ จำนวน 429 แห่ง และของเอกชน จำนวน 446 แห่ง จัดการเรียนการสอนเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิชาชีพระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ ซึ่งดำเนินการจัดการเรียนการสอนใน 9 ประเภทวิชา ได้แก่ 1) วิชาอุตสาหกรรม 2) วิชาพาณิชยกรรม/บริหารธุรกิจ 3) วิชาศิลปกรรม 4) วิชาคหกรรม 5) วิชาเกษตรกรรม 6) วิชาประมง 7) วิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว 8) วิชาอุตสาหกรรมสิ่งทอ และ 9) วิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยมีสาขาวิชาให้ได้เลือกเรียนมากกว่า 350 สาขาวิชา (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและกำลังคนอาชีวศึกษา, 2564) แต่ในสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในอดีตและปัจจุบันยังคงพบเห็นปัญหานี้อยู่ กล่าวคือ ประเภทวิชาดังกล่าวนี้ ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการปฏิบัติงานในสถานประกอบการได้จริง เนื่องจากการเรียนการสอนในสถานศึกษาและการปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการไม่ได้มีความสอดคล้องกัน ด้วยรูปแบบของหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ออกมาในลักษณะที่ยังไม่ได้เน้นความต้องการของอุตสาหกรรมเป็นหลักเท่าที่ควร เนื่องด้วยข้อจำกัดและปัจจัยหลายประการ เช่น การออกแบบการเรียนรู้ที่ยังไม่สามารถสร้างทักษะปฏิบัติในงานอาชีพนั้น ๆ หรืออาจจะยังไม่มีมาตรฐานอาชีพสำหรับช่างในอาชีพที่สถานประกอบการต้องการ และไม่ได้สอดคล้องกับความต้องการของกำลังแรงงานในภาคอุตสาหกรรม เป็นต้น (วรวิทยา ธรรมกิตติภพ, 2555) และอีกหนึ่งปัญหาคือ ระบบอาชีวศึกษาทวิภาคีของประเทศไทยที่ขยายผลยาก เพราะขาดการส่งเสริมจากภาครัฐ อีกทั้งยังขาดระบบประกันคุณภาพที่เหมาะสม และไม่มีองค์การใดที่จะเป็นตัวกลางที่จะเข้ามาช่วยบริหารจัดการระบบให้สามารถขับเคลื่อนไปให้ประสบความสำเร็จ (ณัฐสิฏี รักษ์เกียรติวงศ์, 2559)

อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนที่ไม่ได้เอื้อต่อการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมในอนาคตนั้น ถือว่าไม่ได้ยึดตามหลักการพื้นฐานของการจัดอาชีวศึกษาที่ต้องเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งวิชาชีพที่จัดการเรียนการสอนขึ้นนั้น ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น หรือแต่ละภูมิภาค (Evan and Herr., 1978; สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษา, 2549) ที่ผ่านมายังพบว่า หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นในประเทศไทยยังจัดตามความสามารถและความพร้อมของสถานศึกษา และไม่สามารถจะจัดการเรียนการสอนที่อิงไปตามสภาพแวดล้อมและการแข่งขันในภาคอุตสาหกรรม และในพื้นที่ต่าง ๆ ยังขาดแนวทางในความร่วมมือที่ชัดเจนในการร่วมกันจัดอาชีวศึกษาระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ จึงส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ เพราะการผลิตแรงงานที่มีฝีมือและความเชี่ยวชาญทักษะเฉพาะด้านในแขนงต่าง ๆ นั้น ซึ่งจำเป็นต้องได้กำลังแรงงานที่มีคุณภาพจากภาคอาชีวศึกษา ทั้งนี้แนวคิดหรือหลักการสำคัญของการผลิตกำลังคนทางอาชีวศึกษาด้านอุตสาหกรรมการผลิตต้องตอบสนองความต้องการของภาคอุตสาหกรรมอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาอุตสาหกรรมในแต่ละพื้นที่ซึ่งต่อไปจำเป็นต้องเกิดจากความร่วมมือในการพัฒนากำลังคนร่วมกันระหว่างผู้ผลิตและผู้ใช้ กล่าวคือ สถานศึกษาอาชีวศึกษาและสถานประกอบการในพื้นที่ ซึ่งเป็นกรวางแนวทางการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาอุตสาหกรรมร่วมกันในอนาคตต่อไป

แนวคิดความร่วมมือในการจัดการอาชีวศึกษาเพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมในพื้นที่

แนวคิดของ Professor Charles A. Prosser กับการจัดการอาชีวศึกษาเชิงพื้นที่

การจัดการอาชีวศึกษาตามแนวคิดและทฤษฎีนั้น เมื่อนำมาพิจารณาในเชิงระบบ (System Approach) การจะทำให้มีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์เกิดขึ้น โดยเฉพาะต่อตัวผู้เรียน เพื่อให้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการทำงาน เพราะผู้เรียนถือเป็นปัจจัยนำเข้าที่สำคัญที่สุด การนำเอาวิชาความรู้ที่ได้เรียน และฝึกฝนทักษะจนเกิดความชำนาญ โดยผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรอาชีวศึกษาที่ถูกต้องและเป็นระบบ จากครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถในหลักสูตร/ สาขานั้น ๆ เพื่อนำเอาความรู้ และทักษะมาใช้ในการประกอบอาชีพในสถานประกอบการ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษานั้น มีต้นแบบแนวคิดมาจาก Professor Charles A. Prosser ที่ได้นำเสนอออกมาเป็นทฤษฎีการบริหารจัดการอาชีวศึกษา 16 ข้อ (พนิต เข้มทอง, 2552; วิทยา ธรรมกิตติภาพ, 2555; อนุชัย รามวงศ์กูร., 2558; นลินรัตน์ รักกุลศ., 2561) ดังนี้ คือ

- 1) ประสิทธิภาพในการจัดการอาชีวศึกษานั้น จะแปรผันไปกับสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ที่จะได้รับจากการฝึก โดยจำลองตามสภาพแวดล้อมจริง ที่ผู้เรียนจะต้องประสบกับตัวเองก่อนสำเร็จการศึกษา และออกไปประกอบอาชีพเพื่อปฏิบัติงานจริง
- 2) การจัดการศึกษาด้านอาชีพจะมีประสิทธิภาพได้ก็ต่อเมื่อการจัดการศึกษาที่มีการกระทำในลักษณะเดียวกันกับการได้ทำงานจริง กล่าวคือ มีขั้นตอนการฝึกปฏิบัติที่ได้ใช้งานกับเครื่องจักร เสมือนกับที่ใช้ในการปฏิบัติงานจริงในสายอาชีพนั้น ๆ
- 3) ประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาอาชีวศึกษานั้น จะแปรผันไปกับการฝึกอาชีพของแต่ละรายบุคคลโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกให้ผู้เรียนมีนิสัยที่จะต้องคิดเป็นและทำเป็นสำหรับอาชีพนั้น ๆ
- 4) ประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาอาชีวศึกษานั้น จะแปรผันไปกับการจัดให้ผู้เรียนได้ฝึกอาชีพเป็นรายบุคคล และได้ใช้ความสนใจ ความถนัด และได้ใช้สมองของตนเองได้อย่างเต็มที่
- 5) การฝึกทางด้านอาชีพที่จะมีประสิทธิภาพของแต่ละอาชีพนั้น จะต้องจัดให้เป็นไปตามเฉพาะกลุ่มที่มีความต้องการและได้รับประโยชน์จากการฝึกเท่านั้น

6) การฝึกอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะแปรผันไปกับการที่ผู้เรียนได้ฝึกประสบการณ์เฉพาะอย่างที่เกิดขึ้นหลาย ๆ ครั้ง เพื่อเป็นการสร้างพฤติกรรมของผู้เรียนที่จะต้องถูกฝึกทักษะ รวมทั้งพฤติกรรมที่ต้องการให้เปลี่ยน หรือพัฒนาขึ้น เพื่อให้ได้เรียนรู้ในทักษะที่จำเป็นต่อการหางานทำ

7) การที่จะฝึกอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น จะต้องขึ้นอยู่กับครูผู้สอน ซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในวิชาชีพระดับสูง เพื่อที่จะสามารถประยุกต์ความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน

8) ในแต่ละอาชีพครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการผลิตช่างที่มีมาตรฐานของการผลิตไว้

9) การจัดการอาชีวศึกษาจะต้องตระหนักถึงสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน และต้องการฝึกทักษะเป็นรายบุคคล เพื่อสนองความต้องการของตลาดแรงงาน

10) การสร้างนิสัยของผู้เรียนในการปฏิบัติงานที่จะได้ผลนั้น จะต้องให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติงานจริงในโรงงาน ไม่ใช่การฝึกแต่เพียงในแบบฝึกหัด หรือการฝึกในลักษณะลงมือทดลองฝึกในสถานศึกษาเท่านั้น

11) แหล่งข้อมูลต่าง ๆ ของเนื้อหาสาระที่เชื่อถือได้เพื่อใช้ประกอบการฝึกทักษะเฉพาะในแต่ละอาชีพจะต้องมาจากแหล่งเดียวกันเท่านั้น ซึ่งจะไม่มีความแตกต่างในทางปฏิบัติสำหรับอาชีพอื่น ๆ

12) ในแต่ละอาชีพจะต้องมีเนื้อหาวิชาอยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งเป็นวิชาปฏิบัติของอาชีพนั้นโดยเฉพาะ และไม่มีคุณภาพในทางปฏิบัติสำหรับอาชีพอื่น ๆ

13) การอาชีวศึกษาจะมีประสิทธิภาพได้นั้น จะต้องเกิดจากการให้บริการ หรือตอบสนองต่อความต้องการของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยวิธีการที่กลุ่มบุคคลนั้น เป็นผู้ได้รับประโยชน์ที่เกิดขึ้นมากที่สุด

14) การอาชีวศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้น จะแปรผันไปกับวิธีการสอน และความสัมพันธ์กับผู้เรียน โดยพิจารณาจากคุณลักษณะพิเศษเฉพาะของกลุ่มผู้เรียน

15) การบริหารอาชีวศึกษาจะมีประสิทธิภาพได้นั้น จะต้องมีการจัดการศึกษาในลักษณะที่มีความยืดหยุ่นไม่ใช้ในลักษณะที่เป็นมาตรฐานตายตัวมากเกินไป

16) ในกรณีถ้ารัฐบาลไม่สามารถสนับสนุนงบประมาณขั้นต่ำในการจัดการฝึกได้นั้น รัฐบาลไม่ควรจัดให้มีการจัดการเรียนการสอนทางด้านอาชีวศึกษาขึ้นมา

หากพิจารณาแนวคิดและทฤษฎีทั้ง 16 ข้อของ Prosser ในข้างต้นแล้ว จะเห็นว่ามีการกำหนดข้อความเป็นคำที่มีความหมายและครอบคลุมประเด็นสำคัญ ๆ ในการจัดการอาชีวศึกษา ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ คือ

1. การจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะต้องอิงไปตามสภาพแวดล้อมเสมือนการปฏิบัติงานจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ก่อนการเข้าไปทำงานจริงในสถานประกอบการ และเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อการเรียนรู้และการฝึก รูปแบบของการจัดการเรียนการสอน หลักสูตร จะต้องเป็นไปตามมาตรฐานอุตสาหกรรม กล่าวคือ ต้องมีการปฏิบัติจริงในการใช้เครื่องมือตามสภาพจริงกับอาชีพนั้น ๆ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนจะต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและเป็นไปตามความต้องการของภาคอุตสาหกรรมและบริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตลาดแรงงานที่เป็นอยู่ โดยผ่านการเรียนการสอนที่จะต้องเป็นการเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติงานจริง เพื่อเป็นการสร้างนิสัยในการทำงานให้เกิดขึ้น และการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ถ้าไม่ได้รับงบประมาณที่เพียงพอในการสนับสนุนจากรัฐ เนื่องจากจะต้องใช้ในการลงทุนเรื่องวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ในการฝึกปฏิบัติ

2. การจะทำให้การอาชีวศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จะต้องมีส่วนร่วมของการฝึกให้ผู้เรียนได้สามารถคิดและปฏิบัติด้วยตนเอง ผ่านการฝึกให้ผู้เรียนได้เกิดความคุ้นชินจนเป็นนิสัย โดยจะแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมการทำงานซึ่งในการจัดการเรียนการสอนในด้านของสาระ เวลา และวิธีการจัดการเรียนการสอน จะต้องอิงเป็นไปตามความสนใจ ความต้องการ และความถนัดของผู้เรียนแต่ละคนเป็นสำคัญ เพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มที่ ซึ่งการสอนให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดถือเป็นสิ่งจำเป็นหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษา

3. ครูผู้สอน จะต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ ความชำนาญ และความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอนตามสาขาวิชาชีพนั้น ๆ เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้และทักษะให้กับผู้เรียนได้อย่างถูกต้องและชัดเจน ซึ่งประสิทธิภาพ

ของการจัดอาชีวศึกษาจะเป็นไปตามวิธีการสอน และการสร้างความสัมพันธ์กับผู้เรียน โดยต้องคำนึงถึงลักษณะของกลุ่มผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนจะต้องที่มีความยืดหยุ่น ไม่ตายตัว และสามารถปรับเปลี่ยนมาตรฐานได้ตามความเหมาะสม

เพราะฉะนั้นการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศและตลาดแรงงานนั้น ต้องเริ่มตั้งแต่ตัวผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องมีความยืดหยุ่น เพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามเทคโนโลยีและงบประมาณที่ได้รับ ซึ่งหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนจะต้องมีความสอดคล้องและทันต่อความต้องการกำลังคนของตลาดแรงงาน และการที่จะสามารถผลิตกำลังแรงงานเพื่อเข้าไปตอบรับต่อตลาดแรงงานได้นั้น การเรียนการสอนที่เกิดขึ้นจะต้องได้รับการถ่ายทอดจากครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ รวมถึงเครื่องมือและอุปกรณ์ ห้องปฏิบัติการ สื่อการเรียนรู้อุดหนุนสภาพจากเรียนรู้ จะต้องอิงไปตามสภาพจริงในสถานประกอบการ ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงมากกว่าการเรียนรู้จากภาคทฤษฎี ซึ่งสถานศึกษาและสถานประกอบการจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการอาชีวศึกษาร่วมกัน อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนตลอดจนความพร้อมของผู้เรียน เพื่อให้เกิดนิสัยในอาชีพตามสาขาวิชานั้น ๆ จึงจะถือได้ว่าเป็นการอาชีวศึกษาเป็นองค์ความรู้ที่สามารถพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพได้

จากแนวคิดของ Professor เมื่อนำพิจารณาเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการจัดการอาชีวศึกษาเพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมในพื้นที่ ภายใต้ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ โดยจะแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ คือ

1. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

หลักสูตรที่เกิดขึ้น ควรมุ่งเน้นไปที่หลักสูตรฐานสมรรถนะ และประเด็นที่ควรพิจารณา คือ หลักสูตรควรมีความยืดหยุ่น เน้นการสร้างประสบการณ์ และเน้นกระบวนการเรียนรู้ ส่วนด้านการเรียนการสอน ต้องเน้นการเรียนโดยวิธีแก้ปัญหา และอาศัยประสบการณ์ที่สถานศึกษาและสถานประกอบการจัดให้ ในรูปแบบทวิภาคี (Dual Vocational Education: DVE) เน้นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน และให้เกิดการเรียนรู้โดยผ่านกิจกรรม การกระทำ และฝึกปฏิบัติจริง ซึ่งจะต้องมาจากสถานศึกษาและสถานประกอบการในพื้นที่ร่วมกันจัดทำขึ้น

พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) มีนโยบายในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เพื่อผลิตกำลังคนและพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทั้งทางด้านสติปัญญา ทักษะ และฝีมือแรงงานให้ก้าวทันเทคโนโลยี ความเจริญในยุคโลกาภิวัตน์ และสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของ สอศ. ครอบคลุมความร่วมมือกับสถานประกอบการทั้งในประเทศ และต่างประเทศ โดยแบ่งเป็น 5 model ดังนี้ คือ

1. Model A เป็นการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเต็มรูปแบบ (ร้อยเปอร์เซ็นต์) ในพื้นที่ คือ การจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่มีสถานประกอบการในพื้นที่ตั้งสถานศึกษา ผู้เรียนทุกคนทุกสาขาวิชาได้เข้าฝึกอาชีพในสถานประกอบการ

2. Model B เป็นการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเต็มรูปแบบ (ร้อยเปอร์เซ็นต์) นอกพื้นที่ คือ การจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่ไม่มีสถานประกอบการในพื้นที่ตั้งสถานศึกษา ผู้เรียนทุกคนทุกสาขาวิชาได้เข้าฝึกอาชีพในสถานประกอบการโดยจะต้องมีการจัดที่พักใกล้กับสถานประกอบการที่ไปฝึกอาชีพให้แก่ผู้เรียน และมีครูควบคุมดูแล

3. Model C การจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีบางสาขาวิชา

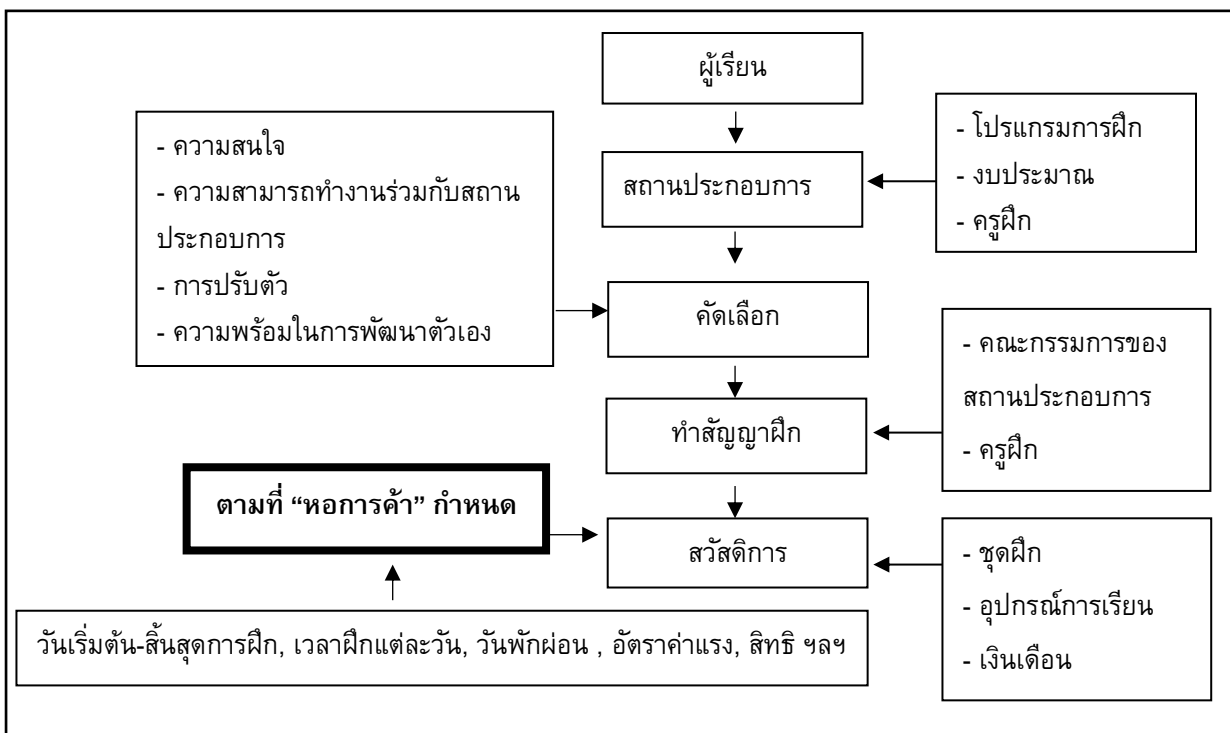
4. Model D การจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้แก่พนักงานของสถานประกอบการ

5. Model E การจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานประกอบการต่างประเทศ

โดยเริ่มตั้งแต่ผู้เรียนที่จะต้องเข้าไปสมัครเป็นช่างฝึกหัดตามสาขาอาชีพที่ตนเองมีความสนใจในสถานประกอบการ ซึ่งจะต้องเป็นสถานประกอบการที่มีความพร้อม โดยจะประกอบด้วย โปรแกรมการฝึก เพื่อจัดการเรียนการสอน งบประมาณสนับสนุน เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน และครูฝึก ที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการถ่ายทอดแก่ผู้เรียน หลังจากนั้นสถานประกอบการจะเป็นผู้ดำเนินการคัดเลือกผู้เรียน ซึ่งแต่ละที่อาจมีเกณฑ์พิจารณาผู้เรียนที่แตกต่างกันออกไป เช่น ความสนใจในสาขาอาชีพที่ต้องการจะฝึก ความสามารถทำงานร่วมกับสถานประกอบการ การปรับตัว ความพร้อมในการพัฒนาตัวเอง เป็นต้น และผู้ที่เป็นตัวแทนในการพิจารณาคัดเลือก คือ คณะกรรมการของสถานประกอบการ และครูฝึก

เมื่อผู้เรียนผ่านการคัดเลือกจากสถานประกอบการแล้ว จะต้องมีการทำสัญญาการฝึกกับสถานประกอบการ โดยรายละเอียดของสัญญาจะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายและหอการค้ากำหนดไว้ เช่น ลักษณะ และจุดมุ่งหมายของงานที่จะฝึก วันเริ่มต้น สิ้นสุดการฝึก เวลาฝึกแต่ละวัน วันพักผ่อน อัตราค่าแรง สิทธิการคุ้มครองจากการปฏิบัติงาน เป็นต้น และสถานประกอบการจะมีสวัสดิการให้กับผู้เรียน ได้แก่ ชุดฝึก อุปกรณ์การเรียน เงินเดือน

การจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเต็มรูปแบบ ที่จะสามารถดำเนินการไปได้และประสบความสำเร็จนั้น “หอการค้า” หรือสมาคมผู้ประกอบการ จะต้องเข้ามาร่วมดำเนินการ โดยเฉพาะการสั่งการ กำกับดูแลให้สถานประกอบการในพื้นที่ หรือสมาชิกของสมาคมได้ปฏิบัติตาม ตลอดจนสิทธิประโยชน์สวัสดิการด้านต่าง ๆ ที่ผู้เรียนจะได้รับ ซึ่งจะทำให้เห็นผลเป็นรูปธรรมมากขึ้น ดังแสดงในภาพประกอบที่ 1

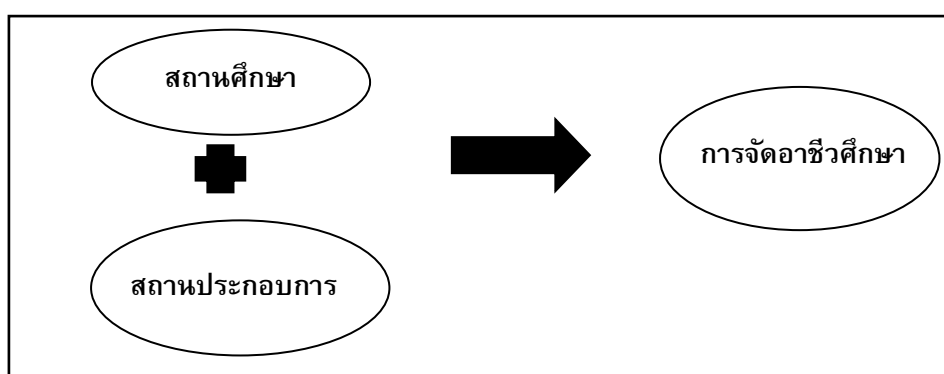

ภาพประกอบ 1 กระบวนการคัดสรรผู้เรียนแบบทวิภาคีตาม Model A ของ สอศ. โดยมีหอการค้าเข้ามาเกี่ยวข้อง

จากภาพประกอบที่ 1 จะเห็นได้ว่า การลงทุนทางการศึกษาด้านอาชีวศึกษานั้น มีต้นทุนที่สูง เพื่อจะช่วยให้กำลังแรงงานได้เพิ่มพูนทักษะให้สูงขึ้น จึงจำเป็นต้องให้ภาคเอกชนได้เข้ามาลงทุนร่วมกับภาครัฐด้วย (Josh, 2007) โดยภาครัฐและภาคเอกชนต้องเข้ามาร่วมมือกันตั้งแต่การปรับปรุงคุณภาพของหลักสูตรที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน อีกทั้งต้องมีการจัดหากิจกรรมนอกหลักสูตร ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ใช้สำหรับการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้ รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นให้กับผู้เรียน (Okwelle, 2014)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอาชีวศึกษานั้น เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง กระทำบ่อย ๆ และซ้ำ ๆ (Learning by Doing) โดยครูผู้สอนสามารถสอนโดยใช้วิธี เช่น การเรียนรู้แบบแก้ปัญหา การเรียนรู้ผ่านโครงงาน การฝึกงานเพื่อเพิ่มประสบการณ์ตรง เป็นต้น กิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะนี้ จะช่วยทำให้ผู้เรียนเป็นคนมีเหตุและผล รู้จักคิด และสามารถแสดงออกในแนวคิดของตนเอง

การพัฒนาการจัดการอาชีวศึกษาในลักษณะนี้ ต้องเกิดจากความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน (Public private partnership: PPP) ซึ่งถือเป็นรูปแบบหนึ่งของความร่วมมือในการพัฒนา โดยภาคเอกชน เช่น มูลนิธิ บริษัท กลุ่ม หรือสมาคมธุรกิจ เป็นต้น และภาครัฐ คือ กระทรวงศึกษาธิการ โดยทั้ง 2 ฝ่ายจะต้องเข้ามาร่วมกัน สนับสนุนในเรื่องของความเชี่ยวชาญและทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนากำลังคน โดยร่วมกัน กำหนดเป้าหมายกิจกรรม บทบาท และความรับผิดชอบที่จะได้ร่วมกันให้การสนับสนุน อีกทั้งในระบบตลาด ทำให้การศึกษาจะต้องเชื่อมโยงกับนายจ้าง (Tansen, 2012) ดังแสดงได้ในภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 แนวทางการจัดการอาชีวศึกษา

อย่างไรก็ตามการจัดการอาชีวศึกษาโดยยึดตามความต้องการของสถานประกอบการ เพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมในพื้นที่นั้น สิ่งที่เป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาและสถานประกอบการจะต้องกระทำต่อกัน คือ การสร้างความร่วมมือ ความสัมพันธ์ระหว่างกัน ในระดับความสัมพันธ์สูงสุด คือ ความร่วมมือ (Collaboration) ซึ่งจากการศึกษาของ The department of education, OHIO ซึ่งได้อธิบายเกี่ยวกับระดับความสัมพันธ์ไว้ (Lawson, 2005) and (Torres and Margolin. , 2003) ดังแสดงได้ในตาราง 1

ตาราง 1 ประเภทของระดับ และลักษณะความสัมพันธ์

ระดับ	ลักษณะความสัมพันธ์
ความสัมพันธ์	
เครือข่าย (Networking)	เป็นระดับความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ มีระดับความไว้วางใจที่น้อยที่สุด เนื่องจากระยะเวลาที่จำกัดในการทำงานร่วมกัน เน้นการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และความคิด โดยที่ไม่มีการร่วมดำเนินกิจกรรมใด ๆ นอกจากการแบ่งปันข้อมูล ข่าวสาร และความคิด
การสื่อสาร (Communication)	เป็นระดับความสัมพันธ์ที่สูงขึ้นมากกว่าระดับเครือข่าย มีการพูดคุยกันเพื่อแบ่งปันข้อมูลและมุมมองความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เช่น ทำเป็นตัวอักษร ผ่านจดหมายข่าว ป้ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น
การประสานงาน (Coordinating)	มีระดับความไว้วางใจซึ่งกันและกันที่สูงขึ้น อีกทั้งยังมีภาระผูกพันตามเวลา ผ่านกิจกรรมการทำงานในลักษณะเดียวที่กระทำร่วมกัน เพื่อให้เข้าถึงการบริการได้ง่ายและไม่ซ้ำซ้อน เช่น การทำสัญญา การทำหนังสือบันทึกข้อตกลง (MOU) เป็นต้น
ความเป็นหุ้นส่วน (Cooperation)	เป็นระดับความสัมพันธ์ที่สูง มีระดับความไว้วางใจกันถึงขั้นสามารถแบ่งปันทรัพยากรต่าง ๆ ใช้ร่วมกัน เช่น เงินลงทุน ทรัพยากร เป็นต้น

ระดับ	ลักษณะความสัมพันธ์
ความสัมพันธ์ ความร่วมมือ	เป็นระดับของความสัมพันธ์ที่มีความซับซ้อนมากที่สุด ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีความต้องการและตระหนักถึงการพัฒนาขององค์กร โดยการร่วมกันทำงานของสมาชิกทุกคน เพื่อนำพองค์กรให้ประสบความสำเร็จ โดยเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารที่จะสร้างและโน้มน้าว เพื่อดึงเอาศักยภาพของบุคลากรแต่ละคนออกมาใช้เพื่อพัฒนาและแก้ไขร่วมกัน ที่สำคัญคือ ทุกคนต้องตัดสินใจร่วมกัน

ที่มา: จัดแปลงจาก Lawson (2005) และ Torres and Margolin (2003)

ตัวอย่างความร่วมมือในการจัดการอาชีวศึกษาเพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมในพื้นที่

โครงการ “สัทธิบโมเดล” เป็นการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นภายใต้ความร่วมมือของสถานศึกษาและสถานประกอบการที่เกิดขึ้นในระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นหนึ่งในแผนการพัฒนาบุคลากร การศึกษา การวิจัย และเทคโนโลยีที่คณะกรรมการนโยบายการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (กนศ.) เพื่อเป็นต้นแบบในการสร้างบุคลากรให้เพียงพอ รองรับการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern economic corridor: EEC) และพื้นที่ใกล้เคียง โดยวิทยาลัยเทคนิคสัทธิบได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการร่วมกับการทำงาน (Work integrated learning: WIL) ขึ้นด้วยความร่วมมือของ 3 ฝ่าย คือ สถานศึกษา สถานประกอบการ สมาคมหรือองค์กรวิชาชีพ โดยที่ WIL คือ แนวคิดที่จะให้นักศึกษาเรียนไปทำงานไป เป็นการจัดการการศึกษาเฉพาะทางเชิงประสบการณ์เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาประยุกต์ความรู้เข้ากับทักษะการทำงาน โดยเนื้อหาหลักสูตร ภายใต้สัทธิบโมเดล ณ ปัจจุบัน จะยึดโยงอยู่กับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ตามแนวทาง S-curve ที่มีทั้ง 5 S-curve ดั้งเดิม คือ อุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมเกษตร อุตสาหกรรมท่องเที่ยว อุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร ควบคู่กับ 5 S-curve ใหม่ ได้แก่ อุตสาหกรรมหุ่นยนต์ อุตสาหกรรมการบินและโลจิสติกส์ อุตสาหกรรมเชื้อเพลิงชีวภาพและเคมีชีวภาพ อุตสาหกรรมดิจิทัล อุตสาหกรรมบริการแพทย์ครบวงจร ลักษณะของหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ ตามแบบสัทธิบโมเดล มีการออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ และผู้เรียน ภายใต้หลักสูตร “S-M-L” (สาธิตา, 2557; จิรามน สุธีรชาติ, 2560; ไทยพับลิก้า, 2561)

1. S หมายถึง หลักสูตรระยะสั้น (Small plan) ใช้เวลาเรียน 2 ปี สำหรับผู้มีพื้นฐานความรู้ระดับ ปวส.
2. M หมายถึง หลักสูตรระยะปานกลาง (Middle plan) ใช้เวลาเรียน 3 ปี สำหรับผู้มีพื้นฐานความรู้ระดับ ปวช. ที่ประสงค์จะศึกษาต่อเนื่องถึงระดับ ปวส.
3. L หมายถึง หลักสูตรระยะยาว (Large plan) ใช้เวลาเรียน 5 ปี สำหรับผู้เรียนที่ประสงค์จะเรียนต่อเนื่องตั้งแต่ระดับ ปวช. ต่อเนื่องถึงระดับ ปวส.

ภาพประกอบ 3 โครงการสัทธิบโมเดล

ที่มา: http://www.thailog.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=3110:2018-02-27-10-04-42&Itemid=524

จากภาพประกอบที่ 3 การจัดการศึกษาตามแบบสัดหีบโมเดล ถูกออกแบบในลักษณะบูรณาการเรียนกับการทำงานจริงเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ความรู้ภาคทฤษฎีไปใช้ทำงานในที่ทำงานจริง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน และสามารถปฏิบัติงานได้จริงเมื่อสำเร็จการศึกษา นักเรียนนักศึกษา จะได้รับสิทธิประโยชน์ค่าตอบแทนในระหว่างการเรียนด้วย ทั้งในรูปของเบี้ยเลี้ยง เบี้ยขยัน เงินล่วงเวลา ค่าที่พัก ค่าเดินทาง และมีหลักประกันในการได้งานทำที่แน่นอน เมื่อสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรแล้ว ซึ่งการจัดการเรียนการสอนที่สถานศึกษาส่วนใหญ่ใช้อยู่ในปัจจุบันกับการจัดการเรียนการสอนแบบฐานสมรรถนะมีความแตกต่างกัน (กิตติ รัตนราช, 2554) ดังแสดงได้ในตาราง 2

ตาราง 2 การเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาแบบทั่วไปกับแบบฐานสมรรถนะ

แผนการเรียนการฝึกวิชาชีพแบบทั่วไป	แผนการเรียนการฝึกวิชาชีพแบบฐานสมรรถนะ
เช่น หลักสูตร ปวช. และ ปวส. ของ สอศ.	เช่น หลักสูตรระยะสั้น, หลักสูตรฝึกอบรมของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน, มาตรฐานอาชีพของ สคช.
1. ใช้ฐานเนื้อหาวิชา (Content based) และฐานของเวลา (Time based)	1. ใช้ฐานสมรรถนะ (Competency based) และฐานของสมรรถนะการทำงาน (Performance based)
2. ความต้องการเป็นกลุ่มเป็นชั้นเรียน ใช้ตำรา และ สมุดงานสอนโดยการบรรยาย หรือสาริตจากครูผู้สอน ทำให้ถูกจำกัดประสบการณ์จากงานจริง ประเมินผลแบบอิงกลุ่ม อีกทั้งยังมีผลป้อนกลับที่ช้า	2. ความต้องการเป็นรายบุคคล ใช้มอดูล (Modules) และวัสดุสื่อการเรียนการสอน สอนโดยการช่วยเหลือจากวิทยากร เรียนรู้และฝึกประสบการณ์จากงานจริง ประเมินผลแบบอิงเกณฑ์ ทำให้ได้ผลป้อนกลับโดยพลัน
3. จุดประสงค์กำหนดเป็นจุดประสงค์ทั่วไป (General objective) เน้นพฤติกรรม ความรอบรู้ มีการรายงานผลการเรียนเป็นระบบเกรด	3. จุดประสงค์กำหนดเป็นจุดประสงค์เฉพาะ (Specific objectives) ซึ่งเน้นความสำเร็จ ฝึกปฏิบัติจนเกิดความเชี่ยวชาญ มีการรายงานผลการเรียนเป็นแบบสมรรถนะ (Student competence)

ที่มา: จัดแปลงจาก กิตติ รัตนราช (2554)

2. ด้านครูผู้สอนและอุปกรณ์สื่อการสอน

จากแนวคิดปรัชญาการศึกษากลุ่มปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ครูผู้สอน สิ่งอำนวยความสะดวกและวัสดุอุปกรณ์สำหรับการเรียนการสอน ถือเป็นปัจจัยนำเข้าที่สำคัญ เพื่อนำไปสู่ปัจจัยกระบวนการ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอาชีวศึกษา เพราะฉะนั้นครูผู้สอน จะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการเป็นต้นแบบที่ดี เป็นผู้จัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนแต่ละบุคคลตามความสามารถและความต้องการได้ อีกทั้งตั้งเป็นผู้ที่สามารถกำหนดสภาพแวดล้อมให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสดงออกซึ่งพฤติกรรมออกมาได้อย่างชัดเจน ในส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวกและวัสดุอุปกรณ์สำหรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้น สถานศึกษาและสถานประกอบการจะต้องร่วมกันจัดเตรียมและสร้างบรรยากาศเพื่อการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยเฉพาะห้องทดลอง เพื่อฝึกปฏิบัติ การทดลองเสมือนจริง การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเสมือนจริง เพื่อให้คล้ายกับการปฏิบัติงานจริง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ได้เร็วและง่ายขึ้น

การพัฒนากำลังคนที่ตอบสนองความต้องการของภาคอุตสาหกรรมจำเป็นต้องมีครูผู้สอนที่เป็นมืออาชีพ มีคุณวุฒิ ทักษะในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะต้องได้ครุมาจากทั้งในโรงงานที่จะได้ทักษะจากการได้ปฏิบัติงานและแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริง และครูผู้ให้ความรู้เบื้องต้นจากสถานศึกษาเองประกอบกัน เพื่อช่วยกันจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีสมรรถนะตามความต้องการของสถานประกอบการ เพราะหลักสูตรจะต้องถูกออกแบบโดยครูผู้สอนไม่ใช่คนอื่น โดยการส่งเสริมการสร้างสรรคในการจัดการเรียนการสอน และการเรียนรู้มากกว่าการออกแบบหลักสูตร ซึ่งสถานศึกษาและสถานประกอบการในพื้นที่ต้องร่วมกับดำเนินงาน ซึ่งครูผู้สอนจะต้องมีการวางแผนในทุกขั้นตอนอย่างละเอียดไว้ล่วงหน้า เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้ความรู้และเข้าใจในเนื้อหาบทเรียนที่ได้รับ การถ่ายทอดให้ได้มากที่สุด ซึ่งการจัดการเรียนการสอนสามารถกระทำได้ในหลากหลายรูปแบบตามความเหมาะสมกับ

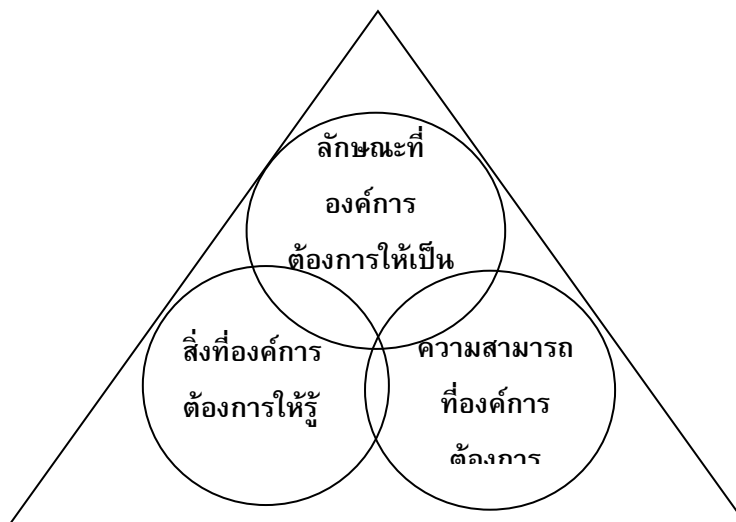
บริบทของผู้เรียนและสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น โดยครูผู้สอนจำเป็นที่จะต้องมีการจัดเตรียมอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มต้นก่อนการสอน ขณะดำเนินการสอน และสุดท้าย คือ การประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียน

3. ด้านการนิเทศการศึกษา

สถานศึกษาจะต้องกำหนดเป็นนโยบายการนิเทศการศึกษาขึ้นมาอย่างชัดเจน ซึ่งจะต้องร่วมกันดำเนินการทั้ง 2 ฝ่าย ระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ โดยการประสานงานและมีการจัดกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างพันธมิตรทางการศึกษา โดยทั้ง 2 ฝ่ายต้องมีระบบระเบียบในการดำเนินการนิเทศอย่างชัดเจน และสิ่งที่สำคัญที่สุดของการประสบผลสำเร็จของกิจกรรมการนิเทศการศึกษา คือ ผู้บริหารของทั้ง 2 ฝ่าย ต้องตระหนักเห็นถึงความสำคัญ และประโยชน์ของการนิเทศการศึกษา เพราะการนิเทศการฝึกงานของผู้เรียน ถือเป็นกระบวนการซึ่งคู่กับการฝึกงานในสถานประกอบการ หรือหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งการฝึกงานจะมีประโยชน์และประสิทธิภาพต่อตัวผู้เรียนมากยิ่งขึ้นนั้น จะต้องได้รับการดูแล คำแนะนำ และควบคุมการปฏิบัติงานจากผู้ที่มีเชี่ยวชาญและความชำนาญในสาขาวิชา หรือวิชาชีพนั้น ๆ เพราะการนิเทศฝึกงานจะเป็นกระบวนการที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีประสบการณ์ในการทำงานจะไปช่วยผู้ด้อยประสบการณ์ในการประเมินพัฒนาฝีมือ สอดส่องดูแล จนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์การฝึกงานที่ตั้งไว้ ซึ่งผู้เรียนที่เข้าไปฝึกงานจะได้ปฏิบัติงานในสภาพแวดล้อมและสถานการณ์จริง เมื่อสำเร็จการศึกษาไปแล้วจะสามารถทำงานได้ นอกจากนี้ผู้เรียนจะมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ตรงต่อความต้องการของสถานประกอบการ

4. ด้านการวัดผลและประเมินผล

ครูผู้สอนจะต้องมีการวางแผนไว้ในทุกขั้นตอนอย่างละเอียดไว้ล่วงหน้า ซึ่งการประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียน เป็นกิจกรรมสุดท้ายที่ต้องดำเนินการ โดยมุ่งหวังผู้เรียนเมื่อสำเร็จการศึกษาในแต่ละรายวิชา หรือสำเร็จการศึกษาออกไปจะต้องมีสมรรถนะในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) สิ่งที่ต้องการต้องการให้เรารู้ 2) ความสามารถที่ต้องการต้องการให้เราทำได้ และ 3) ลักษณะที่ต้องการต้องการให้เราเป็น (กิตติพงษ์ เกิดผล, 2547) ดังแสดงได้ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 ส่วนประกอบของสมรรถนะ

ที่มา: กิตติพงษ์ เกิดผล (2547)

วิธีการวัดผลและประเมินผล คือ การประเมินตามสภาพจริง ซึ่งเป็นการประเมินที่มีลักษณะ และขั้นตอนการประเมินที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่อง ภายใต้เกณฑ์การประเมินที่มีการกำหนดรายละเอียดไว้อย่างชัดเจน โดยครูผู้สอนและผู้เรียนเรียนร่วมกันกำหนดภาระงาน กิจกรรม เกณฑ์การประเมิน

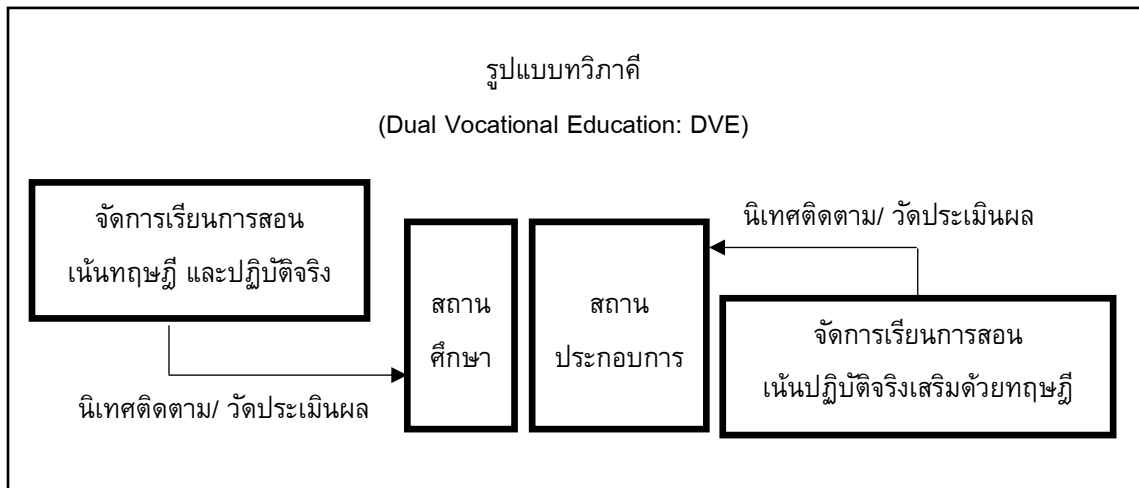
และวิธีการประเมินร่วมกันระหว่างผู้ประเมินและผู้ถูกประเมิน กำหนดให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการประเมิน รวมถึงการใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการประเมินเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ให้เป็นไปตามเป้าหมายของ หลักสูตรรายวิชาฐานสมรรถนะอย่างแท้จริง ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจงาน การรายงานตนเอง การใช้บันทึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง การใช้ข้อสอบแบบเน้นการปฏิบัติจริง และการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

กล่าวโดยสรุป เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณสมบัติ หรือพฤติกรรมที่คาดหวัง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะปฏิบัติ (Skill) และด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (Desirable attributes) มีสมรรถนะตาม ความต้องการของสถานประกอบการ การจัดการเรียนการสอนจึงต้องเป็นในรูปแบบทวิภาคี (Dual Vocational Education: DVE) แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 คือ จัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา โดยเน้นทฤษฎี และปฏิบัติจริง

ส่วนที่ 2 คือ จัดการเรียนการสอนในสถานประกอบการ โดยเน้นปฏิบัติจริง เสริมด้วยทฤษฎี

กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน ทั้ง 2 ส่วนนี้จะต้องมีการนิเทศติดตาม/ วัตถุประสงค์ วัดประเมินผล ทั้งจากครูผู้สอนใน สถานศึกษาและครูฝึกจากสถานประกอบการของผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา ดังแสดงได้ในภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 แนวคิดการจัดการอาชีวศึกษาเพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมในพื้นที่

จากแนวคิดของการจัดการอาชีวศึกษาข้างต้น จะเห็นว่าองค์ประกอบที่จะทำให้นโยบายการจัดการ อาชีวศึกษาเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้น สามารถสรุปได้ดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 การวิเคราะห์แนวทางการร่วมมือในการจัดการอาชีวศึกษาในพื้นที่ตามองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง	แนวทางการจัดการอาชีวศึกษาในพื้นที่
ด้านหลักสูตรและการสอน	1. หลักสูตรจะต้องมีความยืดหยุ่น และพัฒนาขึ้นตามความต้องการของอุตสาหกรรมในพื้นที่เป็นหลัก โดยที่สถานศึกษาและสถานประกอบการ ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสาขาอาชีพนั้น ๆ ได้เข้ามาร่วมพัฒนาและจัดทำขึ้น 2. ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ตามหลักสูตรจะต้องมีความเชื่อมโยงกับสมรรถนะของอาชีพ ตลอดจนต้องมีการวัดและประเมินผลผู้เรียนที่สอดคล้องกับสมรรถนะและมีความหลากหลายของวิธีการ 3. หลักสูตรต้องทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ 4. การจัดการเรียนการสอนจะต้องเป็นในลักษณะของรูปแบบทวิภาคี

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง	แนวทางการจัดการอาชีวศึกษาในพื้นที่
ผู้เรียน	บุคคลในพื้นที่ควรได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมเพื่อการมีงานทำในพื้นที่ของตนเอง ผู้เรียนต้องมีความรู้และความสามารถที่เพียงพอในการเข้าไปศึกษา สามารถที่จะเลือกเรียนได้อย่างหลากหลาย ตามความสนใจและความสามารถของตนเอง กลุ่มแรงงานในช่วงวัยต่าง ๆ ในพื้นที่จะต้องสามารถเข้ารับการศึกษได้ตามความเหมาะสมและช่วงวัยของแรงงานกลุ่มนั้น ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
ครูผู้สอน	ครูผู้สอนต้องมีความรู้ ทักษะ และที่สำคัญคือประสบการณ์ตรงในสาขาอาชีพที่ตนเองรับผิดชอบที่เพียงพอต่อการถ่ายทอดแก่ผู้เรียน ครูผู้สอนจะต้องมีทั้งในสถานศึกษา และครูผู้สอนจากสถานประกอบการ เพื่อร่วมถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน และครูทั้ง 2 จะต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเติมเต็มองค์ความรู้ให้ซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา
การบริหารจัดการ	การบริหารจัดการจะต้องมีความยืดหยุ่น เพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนได้ทันต่อเทคโนโลยีในปัจจุบัน ตลอดจนสามารถจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารของสถานศึกษาและสถานประกอบการจะต้องมีความร่วมมือกันตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการดูแลผู้เรียนเมื่อสำเร็จการศึกษาไปแล้ว

บทสรุป

การจัดการอาชีวศึกษาจะไม่สามารถมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้ ถ้าปราศจากความร่วมมือของทุกภาคส่วนในพื้นที่ต่าง ๆ ที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ ผลักดัน และสนับสนุนเรื่องการจัดอาชีวศึกษาระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการในลักษณะร่วมกันระหว่างภาครัฐและเอกชน (PPP) เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่กำลังคนที่สามารถเข้าไปเป็นแรงงานที่ตรงกับความต้องการของสถานประกอบการ ซึ่งจะต้องเกิดจากทั้งสองฝ่ายได้ร่วมกันจัดอาชีวศึกษาในลักษณะของรูปแบบทวิภาคี Model A โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายในพื้นที่ที่มีสถานศึกษาและสถานประกอบการตั้งอยู่ด้วยกัน ซึ่งทั้งสองฝ่ายจะต้องให้ความสำคัญในระดับความสัมพันธ์สูงสุด คือ ความร่วมมือ (Collaboration) เพราะการจัดการอาชีวศึกษานั้น สถานศึกษาต้องการสถานที่ฝึกประสบการณ์ในสภาพของการทำงานจริงให้แก่ผู้เรียน เพื่อสนับสนุนการทำงานของสถานประกอบการในอนาคตซึ่งจำเป็นต้องอาศัยสถานประกอบการ/โรงงานอุตสาหกรรมให้การสนับสนุน และสถานประกอบการเองต้องการผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาที่ประกอบด้วยความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการทำงาน ที่เพียงพอต่อการเข้าไปเป็นแรงงานเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานและเศรษฐกิจให้กับสถานประกอบการของตน ซึ่งจะต้องเริ่มตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตรร่วมกัน เพื่อที่จะทำให้ได้ผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาไปแล้วมีปริมาณและคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน เพราะถ้าทั้งสองฝ่ายไม่ให้ความร่วมมือสนับสนุนต่อกันแล้ว การจัดการอาชีวศึกษาไม่สามารถประสบผลสำเร็จได้ และตัวชี้วัดที่ดีที่สุดของการจัดการอาชีวศึกษาในครั้งนี้ คือ คุณภาพของผู้เรียน เมื่อก้าวเข้าสู่โลกของการทำงาน

บรรณานุกรม

- กิตติ รัตนราชี่. (2554). การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่ตรงตามความต้องการของสถานประกอบการ. กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนปัญญาภิวัฒน์เทคโนโลยี.
- กิตติพงษ์ เกิดผล. (2547). สมรรถนะบุคลากรกรมการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด บางกอกบล็อก.
- จิราแมน สุธีรชาติ. (15 พฤษภาคม 2560). EEC ความหวังใหม่ของเศรษฐกิจไทย: ทำไมต้องเริ่มตั้งแต่วันนี้? เข้าถึงได้จาก <https://www.scbeic.com/th/detail/product/3544>

- ณัฐสิฏ รัชเกียรติวงศ์. (2559). *การปฏิรูปอาชีวศึกษาของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- ไทยพับลิกา. (5 พฤศจิกายน 2561). *ดร.วัชรินทร์ ศิริพานิช อาชีวะต้นแบบ สัตหีบโมเดล สร้างคน made to order ยกระดับสู่ EEC Model*. เข้าถึงได้จาก <https://thaipublica.org/2018/11/people-in-news-vocational-education-training-sattahip-model-watcharin-siripanich-eeec/?fbclid=IwAR1WKYKzk6XWPJqjGFvNEF3HuacpHI5l7GXjhD2umaJa7Bed7ebUIM5lzkQ>
- นลินรัตน์ รักษ์กุล. (2561). *การอาชีวศึกษากับการพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พนิต เข้มทอง. (2552). *หลักอาชีวศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิทยา ธรรมกิตติภพ. (2555). *อาชีวศึกษา: ทฤษฎีและการปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท บีพีเอ็มพีเอ็นท์เซอร์ฟ จำกัด.
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและกำลังคนอาชีวศึกษา. (2564). *จำนวนสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา*. เข้าถึงได้จาก <http://www.vec.go.th/th-th/หน่วยงานในสังกัด/สถานศึกษาในสังกัดสอศ/สถานศึกษาอาชีวศึกษารัฐบาล.aspx>
- สาธิตา. (28 ธันวาคม 2557). *ถอดสมการสัตหีบโมเดล...สูตรการศึกษาร่วมสมัยไทยแลนด์ 4.0*. เข้าถึงได้จาก <https://www.salika.co/2017/12/28/sattahip-model/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *การวิจัยและพัฒนา รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน สรรพคุณตามกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษา. (2549). *มาตรฐานการอาชีวศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ไร่ไฟเพรส จำกัด.
- อนุชัย รามวรัญกูร. (2558). *กระบวนการค้นทางการอาชีวศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Evan and Herr. (1978). *Foundations of Vocational Education*. Ohio: Charles E. Merrill Publishing.
- Josh. (2007). *Public Private Partnerships in Vocational Education and Training: International Examples and Models*. Retrieved from <https://www.semanticscholar.org/paper/Public-Private-Partnerships-in-Vocational-Education-Hawley/d9a08d196e6026570cedafcc1e0c9813472a118a>
- Lawson. (2005, April 4). *Pursuing and Securing Collaboration to Improve Results*. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/j.1744-7984.2003.tb00065.x>
- Okwelle. (2014, January 12). *Public-Private Partnership In Education: A Strategy For Improving Quality Of Vocational-Technical Education Programme In Nigeria: A Case Study Of Rivers State*. *Journal of Education and Practice*, 180-183. Retrieved from www.iiste.org/Journals/index.php/JEP/article/view/17701/18082
- Prosser and Quigley. (1950). *Vocational Education in a Democracy*. Chicago: American Technical Society.
- Tansen. (2012). *Public Private Partnership (PPP) in the Technical Vocational Education and Training (TVET) Sector in Bangladesh: Challenges and Prospects*. เข้าถึงได้จาก <https://bdeduarticle.com/public-private-partnership-ppp-in-the-technical-vocational-education-and-training-tvet-sector-in-bangladesh-challenges-and-prospects/>
- Torres and Margolin. (2003, January 18). *The Collaboration Primer: Proven Strategies, Considerations, and Tools to Get You Started*. Chicago: Health Research and Educational Trust. Retrieved from www.hret.org/upload/resources/collaboration-primer.pdf

UNESCO. (2018, JULY 4). *Teaching and Learning for a sustainable Future – a multimedia Teacher Education Program*. Retrieved from <https://www.coe.int/en/web/learning-resources/-/teaching-and-learning-for-asustainable-future#:~:text=Teaching%20and%20Learning%20for%20a%20Sustainable%20Future%20is%20a%20UNESCO,and%20authors%20of%20educational%20materials>.